

SCENARIUSZ DOTYCZĄCY BEZPIECZEŃSTWA ŻYWNOŚCIOWEGO

Tytuł / temat
lekcji

ŻYWNOŚĆ – w poszukiwaniu zrównoważonych rozwiązań.

Czas trwania
lekcji

45 minut

Krótki opis
scenariusza

Proponowany scenariusz lekcji ma na celu przedstawienie uczniom i uczniom inicjatyw promujących zrównoważone konsumpcję i rolnictwo (Rolnictwo Wspierane przez Społeczność, kooperatywa spożywcza, freeganizm, dekonsumpcja, gospodarka dobra wspólnego). Scenariusz zakłada również analizę tych rozwiązań poprzez poszukiwanie ich plusów i minusów. W podsumowaniu zachęca również do wyszukania podobnych inicjatyw w najbliższym otoczeniu.

Poziom
edukacyjny

IV poziom edukacyjny

Obszar
tematyczny

a. <u>Zrównoważony rozwój</u>	g. Zmiany klimatyczne
b. Prawa człowieka	h. Konflikty
c. <u>Odpowiedzialna konsumpcja</u>	i. Edukacja międzykulturowa
d. <u>Współzależności gospodarcze</u>	j. Migracje / uchodźcy
e. Milenijne Cele Rozwoju	k. Gender
f. Zasoby naturalne	l. <u>Cele Zrównoważonego Rozwoju</u>

Przedmiot

a. Nauczanie zintegrowane	l. Fizyka
b. WOS	m. Historia i społeczeństwo
c. Historia	n. Język polski
d. <u>Geografia</u>	o. Zajęcia techniczne
e. Przyroda	p. Plastyka
f. Biologia	q. Edukacja społeczna
g. Matematyka	r. Informatyka
h. Zajęcia z wychowawcą	s. Język angielski
i. Podstawy przedsiębiorczości	t. Edukacja przyrodnicza
j. Etyka	u. Wychowanie do życia w rodzinie
k. Chemia	

Cele lekcji	<p>Po lekcji uczeń/uczennica:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zrozumie potrzebę tworzenia alternatywnych rozwiązań w systemie żywnościowym opartych na zasadach zrównoważonego rozwoju (np. Rolnictwo Wspierane przez Społeczność, kooperatywa spożywcza, freeganizm, dekonsumpcja, gospodarka dobra wspólnego) • pozna różnicę pomiędzy rolnictwem przemysłowym a zrównoważonym • dowie się, czy w jego najbliższej okolicy funkcjonują inicjatywy wspierając rolnictwo zrównoważone
Związek z podstawą programową:	<p>GEOGRAFIA IV ETAP EDUKACYJNY (ZAKRES PODSTAWOWY) CELE KSZTAŁCENIA:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wykorzystanie różnych źródeł informacji do analizy i prezentowania współczesnych problemów przyrodniczych, gospodarczych, społecznych, kulturowych i politycznych. • Formułowanie i weryfikowanie hipotez dotyczących problemów współczesnego świata. • Rozumienie relacji człowiek - przyroda - społeczeństwo w skali globalnej i regionalnej. <p>2. Zróżnicowanie gospodarcze świata. Uczeń:</p> <p>2. 4. wyjaśnia, z czego wynikają różnice w wielkości i strukturze spożycia żywności na świecie (uwarunkowania przyrodnicze, kulturowe, społeczne i polityczne, mechanizmy wpływające na nierównomierny rozdział żywności w skali globalnej)</p> <p>3. Relacja człowiek - środowisko przyrodnicze a zrównoważony rozwój. Uczeń:</p> <p>3. 4. wykazuje na przykładach, że zbyt intensywne wykorzystanie rolnicze gleb oraz nieumiejętne zabiegi agrotechniczne powodują w wielu częściach świata degradację gleb, co w konsekwencji prowadzi do spadku produkcji żywności, a w niektórych regionach świata do głodu i ubóstwa;</p>
Metody i formy pracy:	praca z tekstem, praca w grupie, mini-wykład
Materiały dydaktyczne:	<ul style="list-style-type: none"> • karty pracy z opisem pięciu alternatyw wobec obowiązującego systemu żywnościowego (Rolnictwo Wspierane przez Społeczność, kooperatywa spożywcza, freeganizm, dekonsumpcja, gospodarka dobra wspólnego), • film/ infografika IGO: https://www.youtube.com/watch?v=EGyF_f1rWXc lub http://igo.org.pl/elementy-systemu-zywnosciowego-majace-negatywny-wplyw-na-rolnikow/ • film IGO dot. RWS Dobrzyń nad Wisłą: https://www.youtube.com/watch?v=yuul0sVXCac&index=1&list=PLU_f6JHM7Cl2uCOuiubFUE5XVQCEqWvhC • Definicja zrównoważonego rozwoju wg ONZ: http://www.unic.un.org.pl/strony-2011-2015/zrownowazony-rozwoj-i-cele-zrownowazonego-rozwoju/2860

**Przebieg
lekcji:**

1. Poproś uczennice i uczniów o zastanowienie się, co w kontekście żywności oznacza słowo alternatywa. Możecie zastanowić się zarówno na konsumpcją, jak i produkcją. Aby ułatwić to zadanie możesz przedstawić i pokrótce omówić infografikę: <http://igo.org.pl/elementy-systemu-zywnosciowego-majace-negatywny-wplyw-na-rolnikow/> lub filmik IGO: https://www.youtube.com/watch?v=EGyF_f1rWXc lub / Zaznacz, że podczas dzisiejszej lekcji zajmiecie się alternatywami wobec przemysłowej produkcji żywności. **(12 minut)**
2. Podziel klasę na 5 grup i rozdaj każdej z grup fragment tekstu (teksty zamieszczone poniżej) przedstawiający istniejące już alternatywy dla przemysłowego rolnictwa. Poproś, aby każda z grup zapoznała się z tekstem i na jego podstawie wypisała, jakimi zasadami kieruje się każda z tych inicjatyw. Następnie w grupie lub w całej klasie zastanówcie się nad plusami i minusami każdego z rozwiązań w oparciu o omawianą na początku infografikę. Szukając wad i zalet tych rozwiązań warto uwzględnić kwestię dostępności żywności w sezonie i poza nim, marnowanie żywności, zaspokajanie potrzeb dużej ilości osób bez względu na miejsce zamieszkania czy status ekonomiczny, sytuację gospodarstw rolnych, zadowolenie klientów/ek z jakości produktów. Podsumowując, zwróć uwagę, że droga do zrównoważonego rolnictwa nie jest łatwa i wymaga promocji, ale też innego rozumienia pojęcia zysk i strata. W zrównoważonym rolnictwie zyskiem jest długotrwały, niefinansowy dobrostan ludzi, zwierząt i środowiska naturalnego. Jeśli uczennice i uczniowie nie poznali dotychczas pojęcia zrównoważony rozwój to możesz je tutaj wprowadzić bazując na definicji ONZ <http://www.unic.un.org.pl/strony-2011-2015/zrownowazony-rozwoj-i-cele-zrownowazonego-rozwoju/2860> **(25 minut)**
3. Zapytaj uczennice i uczniów, co było dla nich nowe/ ciekawe podczas tej lekcji. Zastanówcie się również nad dostępnością tych rozwiązań w najbliższej okolicy. Sprawdźcie, czy w waszym mieście/ powiecie/ województwie funkcjonują kooperatywy, RWSy itd. **(8 minut)**

4. Przedstaw klasie Drugi Cel Zrównoważonego Rozwoju „Zero głodu” i zapoznaj ich zarówno z ikoną celu, jak i z jego opisem, w tym w sposób szczególny z kwestią bezpieczeństwa żywnościowego. Opis celu oraz ikona w języku polskim znajdują się na stronie ONZ: [-2:-wyeliminowac-glod-osiagnac-bezpieczenstwo-zywnosciowe-i-lepsze-odzywianie-oraz-promowac-zrownowazone-rolnictwo/2929](#) Podkreśl, że realizacja światowych zobowiązań to jedna z możliwości rozwiązania obecnego kryzysu do roku 2030. Wsparcie tej inicjatywy przez wszystkie kraje, ale też ludzi w każdym miejscu na świecie przyczyniłoby się do zwiększenia bezpieczeństwa żywnościowego na przyszłość. **(7 min.)**
 5. Zapytaj klasę, co było dla nich najbardziej zaskakujące podczas tej lekcji. Czy pojawiły się jakieś informacje, których się nie spodziewali? **(3 min.)**
-

1. ROLNICTWO WSPIERANE PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ (RWS)

ROLNICTWO WSPIERANE PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ (RWS) to partnerstwo zawarte między grupą osób i jednym lub kilkoma wytwórcami żywności, w którym strony dzielą między sobą ryzyko, obowiązki i korzyści związane z uprawą. Partnerstwo to zbudowane jest na bezpośrednich relacjach międzyludzkich, w oparciu o długoterminowe, wiążące porozumienie.

ZASADY, KTÓRYMI KIERUJEMY SIĘ TWORZĄC RWS:

- troska o glebę, wodę, nasiona i inne dobra wspólne przy stosowaniu praktyk rolniczych i środowiskowych,
- traktowanie żywności jako dobra wspólnego, nie jako towaru,
- wytwarzanie żywności w skali, która uwzględnia dobrostan ludzi oraz jest zakorzeniona w lokalnej wiedzy i lokalnych uwarunkowaniach,
- godne warunki pracy i wynagrodzenie dla wszystkich osób zaangażowanych w wytwarzanie żywności,
- szacunek dla środowiska naturalnego i dbałość o dobrostan zwierząt,
- powszechna dostępność do świeżej, lokalnej, sezonowej, zdrowej i zróżnicowanej żywności,
- budowanie społeczności poprzez zawiązywanie bezpośrednich i długotrwałych relacji w oparciu o dzielenie odpowiedzialności, ryzyka i korzyści,
- zaangażowanie stron opierające się na zaufaniu, zrozumieniu, szacunku, przejrzystości działań i współpracy,
- wzajemne wsparcie i solidarność, które rozciąga się poza granice naszych państw.

Jesteśmy **oddolnym ruchem**. Wierzymy, że siła RWS tkwi w pragmatycznych, codziennych działaniach, opartych na **bezpośrednich relacjach międzyludzkich**. To w oparciu o te relacje tworzymy **trwałe więzi** między sobą nawzajem, między wytwórcami żywności a ich lokalnymi społecznościami oraz między nami a żyjącą glebą pod naszymi stopami. To jest nasz Wspólny Grunt.

Za <http://www.wspierajrolnictwo.pl/o-nas/definicja-i-zasady-rws> [dostęp 28.11.2016]

Link do filmu o RWS IGO: https://www.youtube.com/watch?v=yuul0sVXCac&list=PLU_f6JHM7Cl2uCOuiubFUE5XVQCEqWvhC&index=1

Projekt jest współfinansowany w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.

Scenariusz powstał dzięki wsparciu finansowemu Unii Europejskiej. Projekt "TABLE FOR 9 BILLION: Promoting Europe's role in growing food and climate justice worldwide" jest finansowany ze środków Unii Europejskiej. Ta publikacja wyraża wyłącznie poglądy autorek i autorów i Unia nie może być pociągnięta do odpowiedzialności za żadne użycie zawartych w niej informacji.

Scenariusz dostępny jest na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska (CC BY 3.0). Utwór powstał w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej realizowanej za pośrednictwem MSZ RP w roku 2016. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji, o posiadaczach praw oraz o programie polskiej współpracy rozwojowej. Treść licencji jest dostępna na stronie <https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/>

2. KOOPERATYWA SPOŻYWCZA

KOOPERATYWA SPOŻYWCZA jest rodzajem nieformalnej spółdzielni, w której członkowie wspólnie kupują produkty spożywcze bezpośrednio od producentów, z pominięciem pośredników.

Korzyści wynikających z takiego działania jest wiele.

Po pierwsze, mamy **możliwość zakupu produktów ekologicznych, prosto od rolnika**. Jeśli tylko jest to możliwe, **szukamy gospodarstw z certyfikatem ekologicznym**. Tym sposobem uzyskujemy łatwiejszy dostęp do zdrowej, nieprzetworzonej żywności.

Czy w związku z tym w kooperatywie należy się spodziewać cen jak w eko-sklepach? Nic z tych rzeczy – a nawet przeciwnie, możemy wręcz oszczędzić na zakupach. A wszystko dzięki zakupom w ilościach hurtowych i braku jakiegokolwiek marży.

Tak więc, zamiast tracić czas męcząc się w przeludnionych supermarketach i wydawać tam pieniądze na produkty niewiadomego pochodzenia i jakości – **stawiamy na współpracę w grupie, wzajemną pomoc i podział obowiązków**, który w ostatecznym rozrachunku wszystkim wychodzi na korzyść.

Ponadto, kooperatywa ma w swój profil wpisana społeczną integrację, oddolne działanie grupy indywidualnych osób, które postanawiają ze sobą współpracować na zasadach niepisanej umowy. Jak zanotował Edward Abramowski, jeden z prekursorów kooperatywności w Polsce:

„Kooperatywa spożywcza (...) jest szkołą społeczną, gdzie ludzie uczą się sami radzić nad swoimi sprawami, organizować je, działać zbiorowo i solidarnie, reformować warunki swego bytu własnym umysłem i własnymi siłami, gdzie poznają w praktyce złożony mechanizm ekonomiczny i społeczny dzisiejszego życia i sposoby zarządzania nim.”

Link do kooperatywy:

FB kooperatywy spożywcze: <https://www.facebook.com/kooperatywyspozywcze/>

Lista kooperatyw w całej Polsce: <https://kolektywnie.wordpress.com/>

za <https://wawelskakooperatywa.wordpress.com/about/> [dostęp 28.11.2016]

3. FREEGANIZM

FREEGANIZM to antykonsumpcyjny styl życia. Freeganizm uprawiają freeganie. Są to ludzie, którzy żywią się między innymi tym, co znajdą w śmietnikach i tym, co zostanie wykluczone ze sprzedaży i jest do wzięcia. Od biednych i bezdomnych odróżnia ich to, że szukają pokarmu w śmieciach z wyboru, a nie z konieczności. Nie chodzi tu o oszczędzanie pieniędzy. (...) Wiele sklepów na koniec dnia wyrzuca te rzeczy, których nie udało się sprzedać, a w danym dniu mija im termin przydatności. Dobrym miejscem na poszukiwania jedzenia są kontenery znajdujące się przy barach i restauracjach – tam wyrzuca się ogromne ilości produktów każdego dnia.

Freeganizm to forma spędzania czasu na ratowaniu jeszcze dobrego, świeżego jedzenia. Oficjalnie **ruch ten powstał w USA w połowie lat 90. XX w.** Nazwa jest zbitką angielskich wyrazów: **free (1*) i vegetarianism, veganism (2*):**

1*Free. Wolny. Darmowy

Nie do końca wolny. Na przykład w Szwajcarii przytłapanie przez policję na zbieraniu w śmietniku kończy się mandatem i to nie małym lub aresztem. W Polsce kontenery są zamknięte na kłódki. Żywność nie jest sortowana, brudy z podłogi leżą w jednym śmietniku z bananami, pomidorami i serem. W Szwajcarii często są kontenery osobne na chleb, osobne na środki czystości itd. Jeszcze nigdy nie spotkałam się tu z jedzeniem, które jest zmieszane z resztami po sprzątaniu marketu. Słyszałam, że w innych miejscach na świecie jedzenie choć jest jeszcze dobre polewa się mocnymi środkami chemicznymi, by nikt ich nie zbierał. (...) Tak więc nie do końca wolny i nie do końca darmowy. Ale pozostaje wolny wybór.

2*Veganism. Vegetarianism Weganizm.

I jednak nie wszyscy freeganiści są weganami czy wegetarianami. Nazwa została przyjęta przez wszystkich „kontenerowców”.

Freeganie nie jedzą tego, co jest nieświeże. Przykład: jeśli jakiś produkt jest przeterminowany tylko o jeden czy kilka dni, kontenerowiec chętnie go weźmie i powie, że ten odstęp czasu nie robi różnicy dla produktu. Jeśli jednak data ważności widniejąca na opakowaniu dawno minęła, freeganin nie zaryzykuje i... wyrzuca do śmieci znalezisko.

Wiele osób od bycia freeganem odstraszały względy higieniczne. Coś nadającego się do zjedzenia, może leżeć obok czegoś starego, brudnego, nieświeżego. Szczury i robactwo też chętnie buszują w kontenerach. Choć nigdy ich osobiście nie spotkałam.

Dyskusyjna jest również kwestia prawna. Choć **póki co w Polsce nie ma przepisów regulujących kwestię buszowania po cudzych śmietnikach. Policja jednak może zatrzymać takie osoby i oskarżyć o śmiecenie bądź wtargnięcie na teren prywatny.**

Z formalnego punktu freeganizm to kradzież. Po upływie terminu przydatności żywność staje się odpadem organicznym. Póki te odpady nie zostaną przekazane firmom zajmującym się utylizacją lub ich dalszym zagospodarowaniem, są własnością sklepu – tłumaczy Karol Stec, dyrektor ds. koordynacji projektów Polskiej Organizacji Handlu i Dystrybucji (POHiD), która zrzesza 12 największych sieci handlowych w Polsce.

Za <http://dalejniejade.pl/2016/05/04/freeganizm-to-wybor/> [dostęp 28.11.2016]

Projekt jest współfinansowany w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP

Scenariusz powstał dzięki wsparciu finansowemu Unii Europejskiej. Projekt "TABLE FOR 9 BILLION: Promoting Europe's role in growing food and climate justice worldwide" jest finansowany ze środków Unii Europejskiej. Ta publikacja wyraża wyłącznie poglądy autorek i autorów i Unia nie może być pociągana do odpowiedzialności za żadne użycie zawartych w niej informacji.

Scenariusz dostępny jest na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska (CC BY 3.0). Utwór powstał w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej realizowanej za pośrednictwem MSZ RP w roku 2016. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji, o posiadaczach praw oraz o programie polskiej współpracy rozwojowej. Treść licencji jest dostępna na stronie <https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/>

4. DEKONSUMPCJA

DEKONSUMPCJA oznacza racjonalną, świadomą, odpowiedzialną i etyczną konsumpcję, często też dematerializację konsumpcji (zakup przeżyć, nie produktów). Jej hasłem jest „mniej znaczy więcej”.

Dekonsumpcja nie jest totalnym porzuceniem konsumpcji i rozpoczęcia np. freegańskiego stylu życia, a jedynie jej ograniczeniem do racjonalnych rozmiarów. Takie podejście może wynikać z niepewności sytuacji ekonomicznej, przedkładania jakości nad ilość konsumowanych dóbr, zmniejszenia konsumpcji dóbr materialnych na rzecz konsumpcji dóbr niematerialnych, a także zdrowego rozsądku.

Dekonsumpcja wiąże się też ze wzrostem świadomości, że za zakupem każdego produktu stoją niekiedy godnie wynagradzani ludzie, a podczas produkcji wytwarza się wiele śmieci i zanieczyszczeń, które nie tylko obniżają jakość naszego życia dziś, ale także przyszłych pokoleń. Konsumenci zaczynają czuć się odpowiedzialni za swoje wybory i ich konsekwencje, wybiegając myślami w przyszłość.

Ważnym działaniem w ramach dekonsumpcji jest zwrócenie uwagi na **certyfikaty żywności**, choćby **certyfikat Sprawiedliwego Handlu** (ang. *Fair Trade*). Sprawiedliwy Handel to partnerstwo handlowe, oparte na **dialogu, przejrzystości i szacunku**, które dąży do większej równości w handlu międzynarodowym. Przyczynia się do zrównoważonego rozwoju przez oferowanie lepszych warunków handlowych oraz ochronę praw marginalizowanych producentów i pracowników najemnych, szczególnie w krajach Południa.

Za <http://martagorazda.pl/dekonsumpcja-i-dematerializacja-redefiniuja-luksus/> oraz <http://www.fairtrade.org.pl/sprawiedliwy-handel/co-jest-sprawiedliwy-handel-fair-trade/> [dostęp 28.11.2016]

5. GOSPODARKA DOBRA WSPÓLNEGO (GDW)

GOSPODARKA DOBRA WSPÓLNEGO (GDW) to międzynarodowy program gospodarczy, mający przynieść zmiany na płaszczyźnie gospodarczej, politycznej i społecznej.

Na poziomie gospodarczym, GDW stawia na Małe Średnie Przedsiębiorstwa. **Na najwyższym miejscu umieszcza wartości, jak godność człowieka, solidarność, ochronę środowiska i zabezpieczenia socjalne.** Pieniądz ma być tylko środkiem, a nie celem. W miejsce konkurencji GDW preferuje współpracę. W miejsce stale rosnących zysków globalnych koncernów i nieetycznych przedsiębiorców, ich ograniczanie i sprawiedliwy podział dochodów.

Na poziomie politycznym, nadrzędnym celem Gospodarki Dobra Wspólnego jest wprowadzenie **zmian w polskim i europejskim ustawodawstwie, na rzecz poprawy jakości życia wszystkich ludzi** oraz wprowadzenie systemu gospodarki, bazującej na szacunku do natury i jej surowców, ochronie lokalnego rynku pracy i samorządowemu administrowaniu regionów w imię wspólnego dobra mieszkańców.

Na poziomie społecznym, ruch na rzecz GDW ma na celu **podniesienie świadomości na temat konieczności zmiany systemu, w oparciu o wspólne, wzajemnie wspierane działania** jak największej grupy ludzi.

Za <http://rytmziemi.pl/program-gospodarka-dobra-wspolnego/> [dostęp 28.11.2016]

Komentarz metodyczny:

Planując realizację tego scenariusza **warto wcześniej wprowadzić tematykę żywności** (choćby korzystając ze scenariuszy i gier IGO, Otwarty Plan lub z zakresu odpowiedzialnej konsumpcji Kupuj Odpowiedzialnie), tak aby poszukiwanie innych rozwiązań było elementem procesu zdobywania wiedzy na temat systemu żywnościowego. Analizując alternatywy dla rolnictwa przemysłowego **nauczyciel/nauczycielka może odegrać rolę adwokata diabła i zadawać uczniom i uczniom pytania dotyczące szacowanego zysku, które te rozwiązania przynoszą, a także efektywności zbiorów**. To ważne aspekty z perspektywy obecnego modelu gospodarczego, które również należy wziąć pod uwagę. Jeśli klasa ma podstawową wiedzę w tym zakresie warto ją wesprzeć pomocniczymi pytaniami wnosząc do rozmowy takie aspekty jak wpływa na zdrowie ludzi, stabilność zysków oraz dostaw, zaufanie, ślad węglowy (pojęcie śladu, ale też jego wielkość w wypadku lokalnej/ regionalnej produkcji i konsumpcji). **Warto zwrócić uwagę na to, żeby nadmiernie nie promować jednego z rozwiązań, ani nie traktować proponowanych rozwiązań jak zamkniętego katalogu możliwości**. Jeśli uczennice i uczniowie krytykują jakieś rozwiązania to pozwól im na to, ale tylko wtedy, kiedy tak krytyka będzie konstruktywna lub zostanie przez nich sformułowana kontrpropozycja.

Materiały pomocnicze:

- Komiks #kryzyszywnościowy: ...
- Krótkie filmy IGO dot. suwerenności żywnościowej: <http://igo.org.pl/czy-grozi-nam-kryzyszywnosciowy-nowa-publicacja-igo/>
- Skąd się bierze głód? https://www.youtube.com/watch?v=ZGws-DYiw-vs&index=3&list=PLU_f6JHM7Cl2uCOuiubFUE5XVQCEqWvhC
Zrównoważone czy intensywne rolnictwo: https://www.youtube.com/watch?v=B-n2w2S47cw8&list=PLU_f6JHM7Cl2uCOuiubFUE5XVQCEqWvhC
- Zmiany klimatu a zrównoważone rolnictwo: <https://www.youtube.com/watch?v=WT4MkORymVg>
- Nagranie z webinarium nt. Suwerenności żywnościowej zrealizowanego w ramach projektu IGO: <https://www.youtube.com/watch?v=kbbpmFMqf-w>

Projekt jest współfinansowany w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.

Scenariusz powstał dzięki wsparciu finansowemu Unii Europejskiej. Projekt "TABLE FOR 9 BILLION: Promoting Europe's role in growing food and climate justice worldwide" jest finansowany ze środków Unii Europejskiej. Ta publikacja wyraża wyłącznie poglądy autorek i autorów i Unia nie może być pociągnięta do odpowiedzialności za żadne użycie zawartych w niej informacji.

Scenariusz dostępny jest na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska (CC BY 3.0). Utwór powstał w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej realizowanej za pośrednictwem MSZ RP w roku 2016. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji, o posiadaczach praw oraz o programie polskiej współpracy rozwojowej. Treść licencji jest dostępna na stronie <https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/>